

Інноваційні технології книговидання і книгорозповсюдження в умовах економічної кризи з використанням веб-технологій

Наталія Халікян,
маркетолог видавництва
"АО БАХВА"

Стаття присвячена аналізу стану сегмента книжкового ринку, а саме — наукової та навчальної літератури для вищої школи, та пошуку шляхів розвитку даного сегмента.

Постановка проблеми

Під час загальноосвітнього процесу інформатизації, характерною рисою якого, як відомо, є зростання ролі інформації та її трансформації в найважливіший ресурс економічного і соціального розвитку, гідне місце посідає книга — унікальне інформаційне джерело, що виникло 2,5 тисячоліття тому [1] і зберегло свої високі достоїнства та незамінність донині.

Однак на сьогодні картина не та, яку ми б хотіли бачити:

- сфера видавничої справи поступово згортає свою ресурсну базу, хоча в основній масі її суб'єкти продовжують залишатися "на плаву";
- триває процес "вимивання" готової книжкової продукції і скорочення фінансових можливостей видавництва до адекватного відновлення її обсягів за рахунок коштів, отриманих від реалізації власної продукції. Це пов'язано зі значним зростанням накладних загальновидавничих витрат і вартості технологічних матеріалів для виготовлення книг;
- з кожним кризовим місяцем галузь дедалі більше і більше має потребу в зовнішніх запозиченнях у вигляді кредитних чи інвестиційних фінансових ресурсів, без яких видавництвам надзвичайно складно буде не тільки наростити обсяги випуску видань, а й навіть стабілізувати ситуацію з кількісними показниками за назвами і тиражами;
- без розблокування Нацбанком України і Кабміном механізмів кредитування реальної економіки будь-якої галузі, включаючи і видавничу, неможливо перебороти кризовий поріг і досягти темпів зростання, що існували в докризовому періоді;
- при збереженні нинішніх тенденцій у видавничій сфері без відповідних позитивних проектів виконавчої влади, орієнтованих на фінансову підтримку видавничої справи, можна очікувати скорочення обсягів виробництва української книги протягом року по назвах на 10—15% і по тиражах на 20—25%.

Варто зауважити, що найбільше зростання попиту спостерігається на підручники для вищої школи — на 62%. Це викликано тим, що вищі навчальні заклади практично не могли закупити літературу для поповнення фонду своїх бібліотек [2].

Можна сказати, що найбільше відчували на собі наслідки фінансово-економічної кризи видавництва, що спеціалі-

зуються на випуску наукової і навчально-методичної літератури для вищої школи.

Постановка завдання

Аналіз стану сегмента книжкового ринку саме навчальної і наукової літератури для вищої школи і пошук шляхів розвитку аналізованого сегмента.

Виклад основного матеріалу дослідження

За даними Книжкової Палати України [3], за роки незалежності (1991—2008) кількість найменувань книг збільшилася з 5855 до 24 040. Але при цьому скоротився тираж з 136 416 тис. до 58 158 тис. примірників. Отже, скоротилася кількість книг на душу населення з 2,62 книг на людину до 1,25¹.

Як показує аналіз, останні п'ять років кількість книг на душу населення повільно, але зростає. Однак цей показник зростає, на жаль, не стільки за рахунок збільшення тиражів, скільки за рахунок скорочення чисельності населення країни [4].

Для прикладу: у Росії і Польщі видається чотири книги на душу населення, у Європі — від шести до восьми, в Америці та Японії — 12 [5].

За даними Державного комітету телебачення та радіомовлення України, у нашій країні на 100 тис. населення припадає 1 книгарня, тоді як у країнах Європи нормою вважається одна книгарня на 10 тис. населення.

Відповідно до результатів дослідження компанії GfK Ukraine, проведеного для Міжнародного фонду "Відродження" у 2008 р. [6], 46% українців заявили, що не мають потреби в книгах узагалі. На думку експертів, проблема полягає не у втраті інтересу до читання, а в елементарній відсутності доступу і вибору необхідних книжкових видань, а також фінансової можливості придбання, бо книгарні, як правило, роблять торгіву націнку 50—70%.

Таким чином, виходячи з чисельності населення країни, одержуємо, що понад 21 млн українців не мають можливості користуватися книгами.

Але ж освіта і професійна підготовка сьогодні є фундаментом розвитку і прогресу суспільства завтра.

Однак, як свідчить аналіз [7], рівень забезпеченості навчальною літературою вищих навчальних закладів України становить: за кількістю найменувань — 5,8%, за тиражами — 9,3%. За останні три роки помітні невеликі зміни стосовно літератури цього спрямування. Кількість найменувань збільшилася на 1040 (22%), а от тиражі скоротилися на 511,3 тис. (17%) примірників, але варто врахувати, що на 345,8 тис. збільшилася кількість студентів [4]. З табл. 1 видно, що спостерігається стійка тенденція до зменшення тиражів навчальної літератури. Звідси напрашується висновок, що відбувається об'єктивне подорожчання вартості одного примірника. Отже, доступність книги через фінансові труднощі зменшується.

¹ Коли матеріал готувався до друку названа цифра знизилася до 1,05.

Динаміка випуску літератури в Україні (1991—2008)

Рік	Уся література		Література для вищої школи		Частка літератури для вищої школи, %		Випущена навчальна література на 1 студента	
	Кількість найменувань	Тираж, тис. пр.	Кількість найменувань	Тираж, тис. пр.	Кількість найменувань	Тираж, пр.	Кількість найменувань	Тираж, пр.
1991	5 855	136 415,9	689	3 115,4	12	2	0,8	3,5
1992	4 410	128 470,7	755	1 918,6	17	1	0,9	2,2
1993	5 002	87 567,0	906	2 620,0	18	3	1,1	3,1
1994	4 752	52 161,0	868	1 980,0	18	4	1,0	2,4
1995	6 109	68 156,0	852	2 175,0	14	3	1,0	2,4
1996	6 074	51 777,1	838	2 335,4	14	5	0,9	2,5
1997	7 004	55 841,3	787	1 691,7	11	3	0,8	1,7
1998	7 065	44 150,0	922	1 616,6	13	4	0,8	1,5
1999	6 282	21 985,6	941	1 340,1	15	6	0,8	1,1
2000	7 749	43 562,9	1 296	2 255,4	17	5	1,0	1,8
2001	10 614	50 324,5	1 689	2 197,9	16	4	1,2	1,6
2002	12 444	47 862,9	2 126	2 781,0	17	6	1,4	1,8
2003	13 805	39 462,9	2 339	2 972,3	17	8	1,4	1,8
2004	14 790	52 804,7	3 301	3 391,7	22	6	1,8	1,8
2005	15 720	54 059,8	3 684	3 521,8	23	7	1,8	1,7
2006	15 867	54 209,6	3 780	3 397,2	24	6	1,7	1,5
2007	17 987	56 111,7	3 745	2 309,3	21	4	1,6	1,0
2008	24 040	58 158,1	4 724	3 010,5	20	5	2,0	1,3

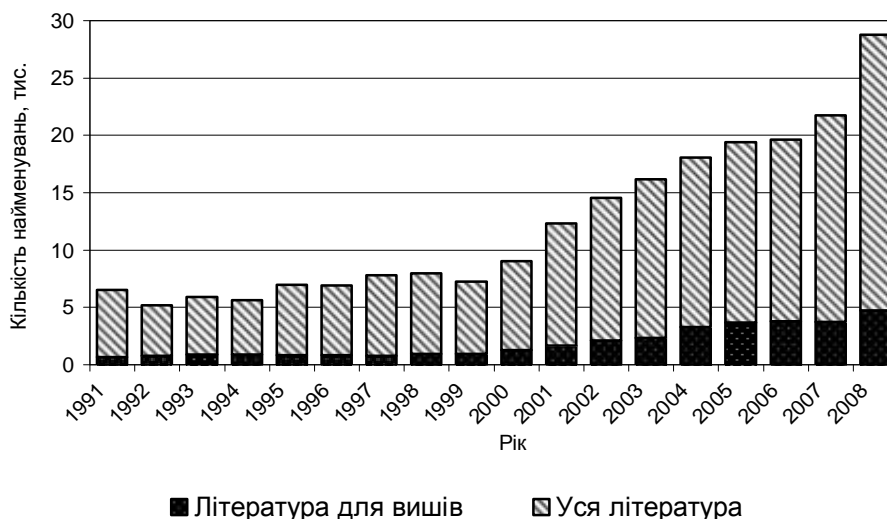

Рис. 1. Частка літератури для вищих навчальних закладів у загальному обсязі

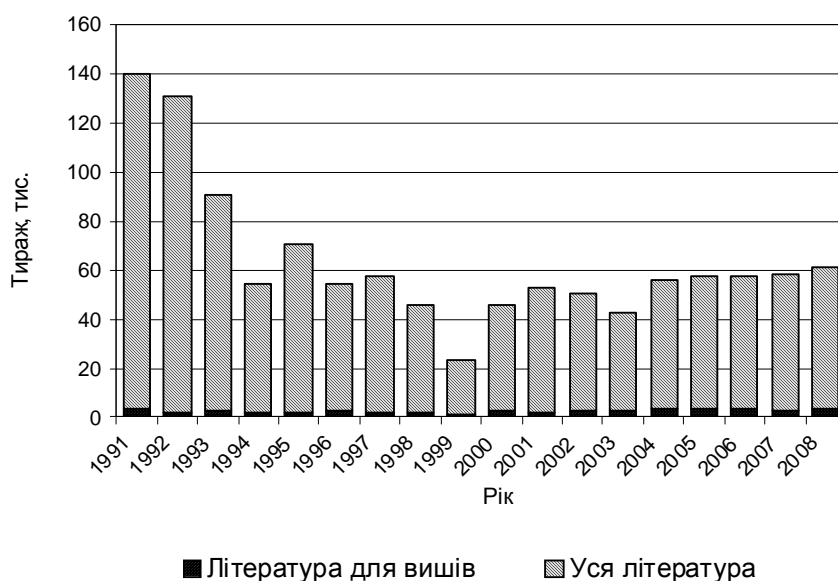

Рис. 2. Частка літератури для вищих навчальних закладів у загальному обсязі

Як видно з рис. 1 і 2, частка сегмента навчальної літератури значно мала. Без термінової активної підтримки держави і МОН України є великий ризик, що цей сегмент (навчальної і наукової літератури для вищої школи) зникне.

На основі досліджень [7] з'ясовано: потреба в книгах для забезпечення студентів навчальною і науковою літературою становить 15—17 найменувань у розрахунку на одного студента. А цієї кількості літератури просто немає через скорочення обсягів навчального книговидання.

Наведені показники дають можливість наочно побачити глибину кризи книговидання і книгорозповсюдження. Для вирішення усіх зазначених проблем керівництво видавництва "АО БАХВА" разом з видавництвом "Наука і техніка" при технічній підтримці Одеського національного політехнічного університету прийняли пропозицію про розроблення проекту зі створення постійно діючого інформаційно-виставкового центру (ІВЦ) й інтернет-порталу, які спеціалізуються на навчальній і науковій літературі для вищої школи, що акумулює асортимент усіх українських, а в майбутньому і зарубіжних видавництв. Таке об'єднання в одній структурі, автоматично ліквідує всі недоліки традиційної книжкової торгівлі й інтернет-магазинів, а саме: дефіцит асортименту, велику торгівлю націнку, що робить книги фінансово недоступними, і звичайно ж закритий доступ до книг на традиційних носіях.

Завдання ІВЦ — надати всім юридичним і фізичним особам актуальну інформацію про книжковий ринок країни і перспективні видання, а саме: книги, які є в наявності, книги, які друкуються, книги, що плануються до видання, і аналітичні дані за галуззю.

Реалізація книг здійснюватиметься тільки за єдиними видавничими цінами, що діють по всій Україні.

В умовах ринкової конкуренції в книжковому бізнесі дедалі більшу роль починають відігравати інформаційні технології. І розвиток книговидання неможливий без використання сучасних технологій. Одним із найзручніших інформаційних інструментів буде книжковий інтернет-портал VUZKNIGA.ua (vuzkniga.com.ua). На сайті подаватиметься інформація про книгу в такому вигляді: автор, назва, мова, кількість сторінок, видавництво, формат, обсяг в авторських аркушах, ISBN, класифікатор, ціна, обкладинка, докладна

анотація, зміст і до 15% тексту для можливості ознайомлення з якістю викладу матеріалу.

Великою перевагою цього проекту є змога ознайомитися з традиційним носієм інформації в постійно діючому залі інформаційно-виставкового центру.

Висновки

Для розв'язання проблем, які виникли перед книговиданням, що спеціалізуються на випуску книг для вищої школи, необхідна термінова активна підтримка держави й особливо МОН України.

Упровадження проекту зі створення постійно діючої виставки виданих книг у сполученні з інтернет-порталом сприятиме розвитку і виживанню книговидання та книгорозповсюдження в умовах фінансово-економічної кризи; пошуку і вибору необхідних книг; фінансовій доступності, бо реалізація здійснюватиметься тільки за єдиними видавничими цінами, що діють по всій Україні. Зведення всіх даних у єдину базу сприятиме поліпшенню маркетингових досліджень, що необхідні для розвитку книговидання в Україні.

Реалізація розроблюваного проекту буде поштовхом для розвитку інноваційних технологій серед суб'єктів видавничої справи.

Список використаної літератури

1. *Самая древняя книга в мире* выставлена в музее Софии. — Режим доступа : <http://www.newsru.com>. — Загл. с экрана.
2. *Афонін О. В.* Динаміка змін у видавничій сфері України в умовах кризи у I півріччі 2009 року / О. В. Афонін. — Режим доступу : <http://www.uabooks.info>. — Назва з екрана.
3. *Буряк С.* Аналіз випуску в Україні навчальних і методичних видань для загальноосвітньої школи та вищих навчальних закладів / Світлана Буряк // Вісн. Кн. палати. — 2007. — № 11. — С. 9—12.
4. *Чисельність населення (1990—2009). Вищі навчальні заклади (1990—2009)* / Державний комітет статистики України. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. — Назва з екрана.
5. *Исследования книжного рынка Украины / РБК* — Украина. — Режим доступа : <http://marketing.rbc.ua>. — Загл. с экрана.
6. *Дослідження книжкового ринку України (2006—2008)* : проект / Міжнародний фонд "Відродження" ; Fund for Central and East European Book Projects, (Amsterdam). — Режим доступу : <http://www.irf.kiev.ua>, <http://www.gfk.ua>. — Назва з екрана.
7. *Волкова Н. І.* Динаміка і тенденції випуску навчальної та наукової літератури для вищої школи в умовах сформованої ринкової економіки України / Наталія Волкова, Наталія Халікян // Вісн. Кн. палати. — 2006. — № 12. — С. 16—19.